

דבר הדג? { XXV

העיניים דבוקות משינה

הייתי רוצה לראות בעתיד יותר-יותר אמנים בתעשיות, במרכזי

התקשורת ובתחנות החלל - ופחות-ופחות באטליזה.

(דוד אבידן, לא)

הם מתכנסים בבתי קפה ולא מפאת צמאון; שם יחברו אל המוות ש – בניגוד לדעה הרווחת – הפכו פטפטניות מתמיד. ימלמלו עצמם אל חדרי חדריים המכונים סדנאות, שם סוחרים אלימים יכו להם במשקל פטישים וינסרו בהם שירה, ידפקו אותה במסמר פלדה גודל תשע; קודם לגדוע את הגזע, אחר כך נשב על הגֶדֶם, נכתוב, **על הגדם נשב ונכתוב**. אלה סוחרי המלים; כך מיוצרת היום הספרות; הביטוי! **ספרות הגדם!** —
—אך צאו נא צאו מחדרי העבודה, הגיחו מתוך מגוחכותו של האטליזה; צאו נא צאו אל טריטוריה אחרת, אל תחנות החלל, אל מרכזי התקשורת, צאו וראו – **מצטמחות פה מלים חדשות**. מישהו כרך עליהן סרטים אדומים ויפים. כאן רצים עירומים ומושכים בכולם עד למטה. איננו עוסקים בזה, לא; זהו **מצב**.

מדוע חודשו שידורינו? איננו בטוחים. דבר מה הפעיל לחץ, זה ברור, אך היה זה לחץ כללי, כלומר לחץ שלא על מנת **להזיז** אלא על מנת **להבקייע**. ובכן, אנו כאן. אולי אמרנו לעצמנו בעצמנו אמרנו אייכה ובעצמנו רכבנו לעצמנו על קול השאלה אבל עכשיו אנחנו אומרים בעצמנו לעצמנו את המלה הזו דג והדג אומר לכל עבר הנני.

הדברים המובאים להלן ולעיל נשלחים ממקום שאיננו. הדג הוא קידוד של קיטובים מגנטיים בדיסק הקשיח של רשת מחשבים המכונה **קורקי**. בין הנעלמות המחשבית לבין קצה-צג הקורא, **ספרות מתרחשת**.

שלום

גליון 25 { תוכן עניינים

עֵינָה לִקַח : שלשה שירים	3
ישראל בְּרָמָה : ימים קרועים	6
דרור בורשטיין : כך, כנראה, נראית תהום הנשייה	11
עודד בן-דוד : שלשה שירים	13
אלכס אפשטיין : השנה העשירית שלי בטרזיה	16
עינת יקיר : השלום לנער לאבשלום (תמונה ממחזה)	17
עודד וולקשטיין : רשם בפנקס שלו אתה כותב כדי למחוק, ונמלא אושר	26
אשר שכטר : ארבעה שירים	30
אפוא; : הערות שוליים קריטיות	35

עורכי הגליון { תומר ליכטש, אלעד יעקבי

ניקוד השירים { יעקב-שי שביט

כתובת המערכת { editorial@anonymous-fish.com

עינה לקח

טלי בשיעור מתימטיקה {קטע מתוך אחי טלי}

בדיוק כשנתפנתה לחקות באצבעותיה דשא נובט, הבחינה בסיב-צמר כחל כהה צף בחדר, ונוכרה רק אחרי שהתרגשה שהוא יתרחק ממנה אם היא תנשם חזק מדי. המורה למתמטיקה היא מסוג האנשים המסוגלים לכלות חפיסת סיגריות שלמה וחיובית בלילה, אלא שאינה מעשנת, וטלי יכלה לחשב שהיא מאימת לכלות יותר חפיסות, כי איקס תמיד נחשד בעיניה כמספר גבוה מנשוא. היא שמחה לב שלעט כדורי יש ריח ענבי במדה מסוימת, או ריח המנסה להדמות לענבים באפן כימיקלי, מפני שהחלה מפתקת לגלי אתמול בפעם החמישית (כמה היתה רוצה לרשם "בשדרה החמישית" אלא שלא זכרה בדיוק כיצד מאיתים אבניו) וגם גלי גלי אל תמותי, תחזיקי מעמד רק עוד וכאן החל העט מגמגם והחלה היא מכדרכת את העט על כף ידה (כדי למשוש את הגמגום) ומתארת את תנויה במיקרוקליגרפיה אלמת, שקערוריות שקערוריות, קמורים קמורים, כממשיכה את אמרה לגלי, וכך, הסתבר לה יותר מאחר, פנמה את דרכה אל מחוץ לכתה.

עינה לקח

■

רכבת דוהרת בגשם בשבט. בהונות רטבים על הפס הצהב ברציף. אדרים יטיפו זינם השנה על אפים מתמלאים באויר ללא צל. מצחקת ילדה וקולה מרדף אחריה כסודר כבר בצאתה מביתה והצחוק ממלא את לבה בעטוש ואפה מנתר אחרי המטר. בקלטר הנשא בתיקה שלל דפים שדפוסם כבר נשחק משמוש ודפים שדיו אדמה מזמזמת מהם מזמורים לא גמורים. הערים כבר הומות במרחק שרק לילה יאה לו, רק לילה וסקסופון אלט ופסנתר. והבקר נהיר, הרכבת נוהרת, ענפים מתכהים אך מראם מתבהר, נפת-יער נטוית באויר הנקוד שפרות אלתורו הם פלגים צוחנים כתינוק בן יומנו מכה פתאמים נתכים במלאכת מחשבת.

עִנְה לַקַּח

■

גִּידֵי הוֹפְכִים מִיְתְּרֵי קוֹנְטְרָבְס
בַּעַת וּבְעוֹנָה בָּהּ מִפִּיק פִּי מְרַגְלִיּוֹת
עֲמוּמוֹת מְכַדֵּי קִמְטִים יִרְאוּ.
פְּנִסֵי לְלֵלָה רוֹדִים שְׁקֵט עֲמֵק וְכֵהָה מֵאֲבֵי מִבְטֵי.
הַכְּמִיָּה לְהַרִיחַ אֶת הַצֵּל שְׁמֵטִיל הַדִּיּוֹ עַל הַדָּף
מְצַנְנֵת.
הַמְתַּנְנִים הֵן שְׁפֵתֵי הַשְּׁקִיעָה
וּבְמִקוֹם הַחֲמָה פִּקְעַת עֲשׂוּיָה קְצוֹת צְלִילִים.

ישראל בְּרָמָה { ימים קרוּעים

"תן לי לספר לך על ימים קרוּעים בין רגע לרגע, עם כל האור הפתוח וריחניות הקיץ והאבק הנימוח מיום ליום. משהו הווה ומתמהמה בנוכחות דהה ואינסופית, כמו יובש חספסני נמשך בין סחיפי החול והאבן הנרצפת מאודה עד דק, כמו אצבעות נוגעות לא נוגעות בין הימים צבעים מוארים רוחב ניחוחות מעופרים רוח חמסינית בהירה רישרוש עשב רישרוש עלי העצים צמיחות קמילות צל משוטט. תנועות מתארכות, תחושה כוססת של התרפטות, עייפות כבויה בעיניים המסתכלות לפעמים בהיתאספותם הרחפנית והאיטית מאוד של הדברים. יוני שבעים וארבע נמתח דחוס ומטוען לתוך יולי שבעים וארבע. עדיין זמן של אחרי מלחמה, משך-ימים תמוה ומותמר הוויות, ספוג ברטטים של עצבנות מכורסמת ורעה. משהו מוכה ומקומט משינות מופרעות, מרובה פרטים, צועק ללא הגאים, מאבד כיוון. תחילת קיץ זהבני ומהוסה וכבר נדמה שהכול הולך ומסתיים בדרך כלשהי, משנה פנים מתמלא ונחסם בסתמיות מישקעים קרושים כמו שכבות גיאולוגיות וסימני צעדים מאובנים, בפרקי התרחשות חסרי יציבות של שעות אחרות. רגעים מותססים נמוגים ומשתיירים כמו לבנוניות נראית-נסתרת באוויר החם נחשפת כמו עצם גרמית ומורתחת בשמש צוהריים בשדה חולי בין קוי עשב שיחים מעובים קוצים כהים משתרבים על מים המתמעטים מיום ליום, בין לחישות חסרות שם חסרות זמן. בקרים שרועים נשובים מילמולים בהיתכחלות שמיים גבוהה אוורירית באור חלק וקריר איכשהו, המצמיח במהירות שטפים שרביים טפטפניים בריפיון רזה בקצות המגעים האובדים, מרגע זה והלאה, מיום זה ולמחר. שעות צוהריים מוקפות חרישיות קשויה וצרובות עד מחנק, שלוליות אוויר מצועף בהשתקפות מעוותת טילטול מרחקים תווז אל הגבעות הצפות קלות-כבדות במרחק, מעבר לצמרות המידקקות באור השופע עד שקיפות מנוצה שחרחרת מעבר לשדות הנפתחים בחום ובצהוב ובמריחות ירוקות פראיות מעבר לאבק הנקשר ונפרק בקו מסנוור בסוף המישורים האפורים. שעות אחר-צוהריים שבהן נמחקים בסיסי הגבעות והמידרונות נפתכים בהירות מלוהטת בגאות צללים חיוורים כמו אצבע חזרת על קויהם ומשטשטש ציור עיפרון, מעבדת כתמים פזורים של לובן עצום וצמיחות נבובות וניצנוצים פיהוקיים של אדמומיות ושחור ואטימות של מישטחים מרוקנים. לילות קצרים כמיהים לרטיבות נישאת בתנודות הרוח קולות משייטים למרחק בתוך חצרות חשוכות ברקמות מעולעלות רחשים חבויים ורחובות בציפה של אורות מעוגלים זורמים בין רכות לחיספוס ורגיעה קרירה ונינוחה ככל האפשר, רצף בלתי נגמר אפלולי מסע מרוגש עירות של מגעים אולי אהבה חמימות של קירבה חסרת דרישות ריחות על האדמה המפויסת בחושך. האדמה כבר מקובעת בתוך עומק החמסינים, מעלה צמיחות צפודות וגסות פרקים, פלומות לבנות צימצומי-עלים צהבהבות סמיכה, בין החצרות המאבדות את תחומיהן ומתמססות זו בזו, הגדרות עולות על גדותיהן מדובללות במטפסים ורודי-גביעים ובעיבוויי ריחות הדסים ובפרחים כתומים-סגולים סבוכים בעלים שעירים וכדורי פרי שחורים בשמש האופפת אותם במתיקות מלאה בזימוזמים של חיות קדחתניות הנפסקת פתאום מתפקעת משקט ושוב מתהווה במקצבים מתחלפים. שולי כביש מתפוררים ברשת סדקים ומורד תעלות הקורסות בעקת הקיץ מחולחלות חום ולובן שמיים ושריקת הוחיות והתרוממות צבה ללא שיעור באוויר הכבד. אולי האדמה מסתירה בתוך שקיעתה והצטמקות רגביה ואפיקי העפר העוברים ביניהם אדמה אחרת שתהיה לחלוחית ודשנה בזמן אחר, בוצית ורטובה בימים אחרים, בחורף הקרוב ובחורף שיבוא אחריו, ושוב תהיה יבשה וארעית בקיץ שביניהם ובקיץ שאחריהם, ובכל עונות הצמיחות על האדמה הזאת, בכל המעשים שיהיו בה מוזמן לזמן, מעונה לעונה. ארעיות נמשכת והווה. זה הוא סוד המעשים כולם. והמחשבות, האנשים, המילים. ומסביב לבתים הנפתחים אל הזיית הרוח עולה דשא משוטח חרוך באור של צוהריים מתארכים, מסחרר ריחניות טרופת-עשתונות, מגדל שורשונים חשאיים ונוגע מעט מעט בכמה דברים בלתי מובנים. קצה תקוותיהם של אנשים, תחושת הרגילות הקטנה והמסודרת, הנוחות הזאת

של ההסתפקות בנמצא, בדיית העשייה שכאילו עתידה להתגלות בה התכלית האמיתית. השתופפות הדרגתית. ראשית השיכחה. פתח תקווה של סתם. מציאות נמוכה בסיפורי השעות והרגעים המתמשכים קטנים וחסרי משמעות, מתפוררים והולכים, מעוררים כך משהו ונשכחים כך או אחרת, סילוקי הדשא הגזומים ועשבים שנתלשו עם שורשיהם החלבליים וענפי שיחים נובלים ואופסים לצד גדר אבן נמוכה, בשולי המדרכה, מתייבשים ונאכלים מיום ליום, מתמוטטים לתוך עצמם בגסיסה בלתי חשובה, מבטלים את נגיעתם המיוסרת והרפוסה במחשבות בויכרון ברגעים המהירים כל כך באדמה בין האור והצל והיובש והיאוש והתקווה וההישארות. הקירות מנוקבי אור וסמוכים זה לזה, מעיקים על החלומות מעקצצים בכפות הידיים הנדחקות בהם מבקשות מה. הרהיטים מתחככים בקיוקווי התריסים, המרצפות מוכתמות מהתזות שמש שכבות דייסתיות קורים של אבק מלחכים ביחפותן של כפות רגליים משוטטות בשעות חסרות מנוחה בשעות מדולדלות שעות מתלבנות וריקות. קולות ניתקים בין הקירות. בין העצים נחים ריחות ירוקים לימוניים ניצני פריחות אגסיים מעופפים בטרורף מלא סיכויים. משהו יהיה. צל ציפור שחור רץ על הכביש ונבלע בגובה. ברחשים מנסרים באור. גיאות של שקט פתאומי. צרעות על מים ניגרים.

ומסביב קורים דברים שאין בהם התחדשות או פיתרון של החששות המזוירים הנשארים מתחת לקמטי העור בקצה הנימים הדקים של פיעפוע הדם והנשימה בתנודת האישונים הנרתעת ממיצוי כאבים הנחשפים פתאום ואינה מוצאת לה הפסקה. מחשבות נוקרות כך כמו ציפורן הצומחת פרא לתוך הבשר, נעשית מוקד לעיגול המשורטט סביבך במעוקם. אתה הולך ונסגר בעצמך ובמה שעובר עליך, מגביל התערורות מהלם, שאינו הלם ממש אלא טור של תמורות, כמו אבן נזרקה בשלולית מים ואינך יודע שהיא נפלה שם עד שהתפשט אחרון המעגלים ונגע כך, והוא פתאומי ואינו פתאומי באמת, ומכאן והלאה אתה יודע שהיה משהו. כל הדברים שהיו ודאות אחת כל כך מתפרקים עכשיו לרסיסי התהוות ועוד התהוות, באוויר הנהדף ונופל כאילו היה בו אחרון המעגלים והמלחמה היא גולמיותה של האבן השוברת את קרום המים ומפעילה בהם תנועה לטווח ארוך. כמו הומר הכול בסידרה של נגיעות סמויות במרקמי הזמן שנעשה עכשיו זר ומחותך וחסר תקנה. והמלחמה הופכת לריבוי של סיפורים שחוקים במיצי כפייתי בפחדים סתורים וזיעה חמוצה ומוזהמת ואשמה גרגרית כמו לבנה אכולת רקב בקיר חדש. דיווחים צפופים בהתגוונות של כלום, בעיתונים הנקראים ומודחים ביום אחד, מגולגלים לחבילות שבועיות ומונחים על המרפסת, כמו יריעות עור מתוחות לייבוש. ערימה של מילים בגבול האור והצל, רוחשת קולות ועירים כשאתה מנסה למצוא בין המדפים המצהיבים הווה שהיה הולך ומתאיים בימים האחרונים, וכבר איננו, כמעט ואיננו. מנסה להבין משהו, בין המתהווה והעובר. מסך הטלוויזיה מהבהב ביושר עצבני שחור-לבן מתוך החיים מתוך המוות מתוך המלחמה שהיא צללית על פניך מתוך הימים הנרבדים זה על זה, בבואות זוהרות וכבות מאחדות גופים לתמונות רדופות מאחדות תנועות לרצפים עלילתיים. קטעי התרחשות חדשותיים מתגלגלים בהתמדה לתוך הערבים החמים, מסתכסכים בפנית החדר מתחת לוילון המפרפר ומחשיך ברוח נופלת. מאחורי המסך המואר עובר בקיר סדק צר, מעודן וכמעט בלתי נראה. שריטות קטנות נרקמות בטיח. לפעמים אתה נופל לתוך שיחות מיקריות. על כיסאות-מתכת מרושתים בצבעוניות מחוררת מתחת לסוכך דהוי, ופנים בית-הקפה כבר מוטמע בערב ודלתות-הזכוכית בחזיתו רחוצות בסיבי ארגמן של אור אחרון. בחצר בין גדרות ובתוך סילון של ממטרה הנפתחת סיבובית ומרטיבה בריחותיה את הכביש ואת הקיר הקרוב ואת הדשא שביניהם. באוטובוס רוטט כולו ברעש פחים, מזדחל בתוך העיר בהמרות עצבניות של מהירות מוקף הבל צוהריים עד לתחנה המרכזית. בפגישות משפחתיות מתחת לניאון מזומזם רוחש חרקים במרפסת פתוחה עד שהיתושים מתחילים לצוף על העשב ועל שלולית המים שמתחת לגדר והברז מטפטף קולות בחשיכה כמו מקיש מיקצב געגועי וחדור שלוות אבודות. לפני חדר-המזכירות בוקרי בחינות-הבגרות האחרונות, כשהאצבעות מתחילות להזיע ועיגולי-רטיבות

מסתמנים בחולצות וההמתנה בלתי נסבלת, ועל מגרש הכדורסל הרוחח באור בין פיגומי הסלים וצילם המסוגר, ואחרי הבחינות, כשיוצאים אל השביל החולי שבין אולם-ההתעמלות והברזיה המוריקה בצל. שיחות חסרות כובד, נשכחות כל כך מהר. המקומות נשארים והזמן כמו עוקף מתווי שיחות שאריות מילים בדלי סיפורים. התעסקות מילולית בין אנשים, בתמיהה, חוסר הבנה. אימות מוכחשות שפתאום ניתן להן ביטוי והנה הן קיימות. שלווה קליפתית השבה וקורמת גידים ועור, כמו נגועה בצמיחת הקוצים ובהצהבתו האיטית של העשב והחול הפורח מופחת גוונים. עכשיו לאחר היפקחות מיוסרת, לאחר מלחמה המתייבשת בויכרון כמו כיח עתיק ודמי, לאחר חודשי רגיעה גלדנית, לאחר מגעים מגששים לביסוס משהו במצב המעורער, בדרכים המלבינות, בחשיכה החמה, באור הקיץ, באנשים, ברגעים המתהווים, בלילות ובחלומות ובהתעוררויות רוויות זיעה ופחד-רגע ובהתרסה ובהתלבטויות ובטרבנות משוכת כתפיים. הצבעים התרפטו והיו לאחריים, והחורף שעבר מאז לא חידש אותם ולא הוסיף להם דבר. כל החודשים האלה, עד שהעיניינים התייצבו והיתה הכרעה לכאן או לכאן, לכאן ולכאן, והלאה. מצבי המתנה. טעמים חדשים של מרירות ישנה, כבויה ומלאה תהומות. כך הם הדברים.

הכמיהות מתמעטות נסגרות בזהירות, נגועות בתחום ימים כבד ומפויח וממאיר. מרחוק, רק מרחוק, בקוצר נשימה ובמשושים נקועים. משהו הוסט ממקומו ביסוד הדברים. משהו ממשיך להיות מעוות. עדיין מחפשים אחר גופות הנעדרים בדיונות הנוסעות עם הרוח ובין הצוקים בבונקרים במכתשים במתכת השסועה שהעשן סימן בה חטטים בעמדות-השקים הספוגות ברסיסים בשבילים צדדיים בתוך תעלות-המים בצילומי השבויים ובעדותם של החוזרים מצידה השני של ההווה קרועי אימה ומלאים בפליאה מנוכרת שנחלצו וגופם עימם. העיניים מביטות בכתבות המתיישנות פתאום, מתוך הטריטוריות המתפנות בהדרגה, בתעלות המים שלהקות ברוזים צפות בהן, ממטעי המנגו וחושית החימר וכוכי היונים מרופדי הלשלת, מן הפיסגה המשקיפה על פרבריה המטושטשים של דמשק, מן הארמיה הלכודה שכבר אינה לכודה, ממיצבורי השלל והמחסנים העמוקים ומחפורות-הטילים הפרסתיות, אוהלים עומדים בשממה גדולה ומתכנפים ברוח חורפית מעוננת אבק, מיגדלי תצפית ועמדות זיגוגיות במדרונות-חול מחורצים, טורי שריון מחוצים במישורי בזלת המכוסים קוצים ושיפועי רמפות הזורקים פרישות חשכה מתארכות, שירטוטי שריפות שכבו מזמן. ההווה עדיין מכיל אדמומית גחולה וימים מצועפים בסופות חמסין לילות ירויים במרחק ועמודי אבק וניקורי פגזים וקולות ברוח ואבן חמה ודם כהה וגופות חנוטות בגומות צחיות במידבר ומאבקים שכוחים עד מוות. הכול מתוקשר במאמץ של עין מול עין, מצח מול מצח, כפות ידיים על כפות ידיים, אצבע עקשנית מדקרת בחוך מקפלת אותך יבש-פנים על הכאב הקהה שהוא שלך אפילו לא היית ממש בתוכו, בתוך פעימות התהוותו, שם, בצפון בדרום במוצבים הנצורים על גשר התעלה המזדעזע בעומס במובלעות הבולת בחורשות הליבנים בעימקי האלונים במיתחמי התיל בבורות הפיקוד בשורות דקלים המוליכות לשום מקום בשדרות מוקשים המווזים שוב ושוב בסדנאות החימוש בתאג"דים הרפואיים באוקטובר שבעים ושלוש היית בקירבתם של הדברים, עם מישמרת השמיניסטים בבית-החולים. במיסדרון מואר במלבנים צהובים מתאבכים בצל חמים. לילה. גוררים ספסלים מרופדים בפלאסטיק ירוק ויושבים ליד הפתח, בחלוקים מעומלנים מדיפים ריח מתקתק מכופתרים ברישול, מדברים בכבדות מתנשמת נמלטים מן המחשבות והידיעה. מחכים שאיש לא יגיע, שאיש לא יצטרך להגיע. אבל הם מגיעים מתוך החשיכה שנחה בחוץ על פיתוח האספלט ופיסת הדשא ובריכת המים הפרפורית והעצים השחורים סביב, מגיעים באלונקה מורצת מחניון המסוקים המתעמם ברעש קשה בחרדת ההישחקות והבלימה בהיבהוב אורות מתוך הגובה החשוך ועל הפנסים המתכתיים הנרטבים בלילה על מיצלבי הצבע הלבן המופיעים פתאום, מגיעים באמבולנסים צבאיים חוליים וגבוהים, כותרת אש סיבובית על גג מחוק כאד, מגיעים כבויים ושרופים וירויים ומרוסקים וחסרים ומקומטי עיניים והתפקעויות של רטיבות אדומה על חזם ועל גפיהם ואצבעותיהם בין קרעי חאקי זיתניים כהים מזיעה, עיניים מתבוננות לתוך היפקחות סופית כאילו יצאה מהם נשימה ארוכה ללא סוף. תחבושות מוכתמות באבקות חיטוי ומשחות נגד כוויות בגדים גזורים בשר אכול

ומלוהט בועות עור צרוב חתכים רצחניים. לפעמים מגיעים מאוחר מדי. לפעמים לא מגיעים ורק כאבם המסמא ובשרם החיוור-מפויח נישאים פנימה עטופים בשמיכה. אנחנו עומדים בפתח הצדדי, מרחוק, מפחדים לגשת. מסירים מבטים, נרתעים מסיוטים קרבים, לפעמים נקראים לתוך ריצה מזוזות החוצה ופנימה ואל חדר המיון ואל המעליות ואל חדר הניתוחים. בשעות שיגרתיות קוראים לשמיניסטים לפה, לשם, להעביר מיטה עמוסה בצבירי תחבושות ודם קרוש וסדינים מוכתמים למחסן הכביסה, לגרור חבילות אינפוזיה לאורך המסדרונות, להדריך תורמי דם. כשהלחץ רפה דוחים אותנו אל התחומים החיצוניים, למחלקות אחרות, להחליף אחות-לילה במחלקת ילדים, לחלק סירי נירוסטה, לכוון יציאתו של אמבולנס מהבהב מיטשטש בשביבי אור חולניים. מבקשים לשבת עם הפצועים שהגיעו לפני כמה ימים, לדבר אליהם בשקט ובוהירות ולדעת שמצבם יכול להיות רציני, מחמיר והולך עד מוות. לובש חלוק לבן, מגן-דוד אדום על כיס החוזה, אינך זוכר מי היה איתך באותן שעות באור המקומץ, אינך זוכר פנים ושמות, אינך רוצה לזכור. אבדה פתאום תחושת היחד ולא היתה חשובה יותר. אחר-כך מתקצרות המישמרות בהדרגה נודדות לשעות הבוקר. נוהרים שלא לחפש פנים מוכרות בין המגובסים והחבושים והרדומים והערים מפחד. אתה יכול לפגוש פתאום חבר ילדות, מבוגר ממך בכמה חודשים, בן של שכנים, קרוב משפחה שבאחת ייעשה קשור אליך בבשר ובדם, בן-דוד, אח, אבא. נגיעה בבשר ובדם, המחשבות מלאות במערכות עצבים רגישות ומתוחות עד שבירה. אתה מבקש מוצא ונשאר רק עם שיכחה בלתי-מתרצה הנופלת תחת העומס ונפתחת לקליטות רחבות של הזמן והאדמה הבלתי נגמרים, הניצחיים ללא שיעור, הרגעיים ללא פניות, הנשארים.

ימים על ימים נמוגים באור ובשתיקות, בין שרב לשרב, בגוונים מסולפים כתמתמים של בוסר מעוצה ובשלות מתוקה עד בחילה, מתבקעת ומגירה התמצות של ליחות תוססות. משהו לוחץ על רקותיך, אתה מסתבך באי-נוחות מסורבלת חום, בין הבחינות המושתנות הארוורות האלה. שייגמר כבר לכל הרוחות. מסתובב במיכנסיים קצרים בבית הריק, מדשדש באבק, עירום למחצה מאחורי תריסים חדורי אור. מציץ החוצה, מזומזם הזיית קרירות בין הקירות שצל חמקמק מסמן בהם את הזמן העובר. חולם אהבה. לפנות ערב מתחילה התחיות כלשהי. ריחות סחוטים בחשיכה בין העצים, אורות הרחוב ניצתים במעוף החרקים בקריאתה של ציפור בקצה ענף רוטט על רוח מקרית. עונה ניצחית של קיץ. נסגר שעות ארוכות בחדר המואפל, הספרים מכסים בערימה על מנורת השולחן, המאוורר הקטן משתנק למראשות המיטה וקוצץ בסחרור כנפיים את האבק הנושר מתוך התריסים. שוכב על השמיכות ושינה רפויה מכסה עליך. מעביר דפים בספר, שומט שורות מאבד משפטים מנמנם מתעורר והספר מעוך תחתך, וניירות סיכומים מלוכלכים בדיו, וגלעיני אפרסקים מצומקים וחלקי עיתונים נושרים אל הריצפה. המתנה מתעדנת. יושב אל השולחן, נלחך בקצה תקווה מגודלת ובוסרית כל כך, מפנים חלום מלא זרויות, נשמת מתעורר מוכה בפיו בווית השולחן, חש טעם של דם. מנסה לכתוב משהו, משמיד דפים ועוד דפים בתחושת נפילה, בקריעה קפדנית, באיפוק חשאי ומנובו. מסתובב לראות משהו בקצה העצבים המתרגלים לנוף ולזמן שאינם רק נוף וזמן, אלא גם סדרת שתיקות מחפשות מילים. ריח בנזין שרוף על הכביש, ברזל ופח רותחים בגגות גדרות עמודי חשמל מכוניות צירי דלתות משוחים חלודה, עץ מבוקע ורקוב שצרעות התיישבו בליבתו, אבן חריבה שיחים זהרניים ריח אפר מטושטש רוח מתה. מה מתקיים מיום ליום. צמיחות וגוועות בלתי מוכרות, השורשים מעמיקים באדמה הכבדה האפלה, העלים נעשים משוננים בין הבתים והשמיים המתרווחים והדרכים השטוחות והמילים הנכתבות באיטיות על הנייר והעפר והרגעים. יוני שבעים וארבע בא חם ופשוט לתוך יולי שבעים וארבע. לצאת להתרחק להינתק לראות משהו, לנסוע מאוקיאנוס עד אוקיאנוס טעון במראות וריחות וטעמים אחרים, מלא זיכרונות אחרים. לחיות על אגוזי-קוקוס ובסוואנות בלתי-אפשריות. לחזור בלחיים שזופות עיני-נץ ומיקטרת מפמפמת ניחוח עז ושק ראשים מצומקים מתחת למיזרון. לתלות בין רובי הציד וראש הקרנף את דגלי-השבט העתיקים ותמונה של האב-הקדמון שותל בבוהניו עצי אקליפטוס בביצה קודח באר במידבר רוקד על מורג-דיש מניף קלשון באור השמש יושב על גג משוריין במיכנס-שיבר וכובע-גרם מקים מדינה והולך בשדות של אופטימיות

הולך לאיבוד בשדות של אבק משרקק שיר בשפתיים יבשות עיניו סהרוריות. בין הבחינות אתה מתחיל לחפש עבודה, לכמה חודשים, עד לגיוס. אינך מוצא דבר. הכול יגיע לרוויה מותשת, מכורסם עד לתשתית, נאבק על קיומו וניתלה בזמני-עבר טובים יותר. ממתין שהכול יחזור יהיה כשהיה, שהכול ייגמר והכול יתחיל.

לפעמים אתה מסתובב בחוץ בהארקות קצרות של שקט ולילה. מתכוונן לבחינות הממתנות לך כמו חרולים קטנים של רוגו בתוך המחשבה. מפהק הזיות. נושם ריחות מתרססים, אדמה, עשב, מים. אתה והיא, ריח בצווארה ובשערה ובכתפה, יד רכה ועיניים קרובות כל כך דוממות, יושבים, בחושך מגששים אחר משהו שאינו ידוע בשמו. ריח חם וחושני שיש בו רגיעות מובטחות, היסוסים. עוד מעט תופסים אותך במערכות חדשות של מרות ודרישות בלתי פוסקות בהתכוונות מרוכות. לבוש מדים וזינניים, כומתה מעוכה, נעליים משורכות, מעמיסים עליך בשק אחד כל מה שיהיה לך, אולי לשלוש שנים, אולי לא תצטרך לו כלל והזמן יתקצר לך במידה קיצונית, מוחלטת. כן, פחד. נקודת כובד. בינתיים, אתה והיא, על ספסל רטוב מוקף בשיח מטפס שפרחיו הקטנים נאחדים לתיפרחות כחולות והעצים ליליים בירוק-שחור בפנינים רכות של אור וערפל צנוף עד לשורת פנסי-רחוב המתקשתים גבוהים על הכביש ועל כניסות הבתים המשותפים שמעבר לו. בינתיים, אתה והיא, בין חלונות-ראווה מוארים, נוסעים לתל-אביב להריח ים בלילה להיכנס לסרט. חוזרים באוטובוס ריק של השעות המוקדמות, יושבים בחדרה מתחת לתמונת של שקיעה ויערות סבוכים, באנאליים ובלתי-מטרידים, מקשיבים לתקליט סחרורי שקט נוגן קול מוצלל בין פעימות עמוקות, איטיות חלומית רחבה ללא שיעור. "חשבת על כל מה שבינינו, אם אנחנו רציניים וכל זה", מחליפה תקליט על הלוח המסתובב ברחש דק, רחוקה מקישה שוב ושוב ברוח. "אני צריכה עוד זמן לחשוב." "מה קרה?", יושב על השטיח ברגליים יחפות מתבונן בעטיפת התקליט, כסיפות חורפית חלקה ראש-על-ראש סיימון וגרפונקל, מתחיל קצב מהיר עצבני ססיליה ססיליה, מרים פנים רואה את עיניה, מהססת. "לא קרה כלום. אני רוצה שנפסיק, עד אחרי הבחינות". מתיישבת על הספה, אצבעותיה נוגעות בכיסוי המשובץ, מיישרות קמט. שיער קצר מתולתל מעט, התחבטות בענפי העץ מחוץ לחלון, עורבני שבמקורו סרט-נייר מבריק מפרפר לתוך האוויר ונעלם בהיפוך בין הענפים ושולי הצמרת המוזהבים. "בסדר, אם זה מה שאת רוצה", דוחק כפות-רגליים לתוך הסנדלים, "כבר מעכשיו", כועס חם עייף. "אל תיקח את זה ככה", עיניים, אצבעות, זרות במילים. "אני מוכרח ללכת". מרושל-קול משתהה ליד הדלת, "מצטער". יוצא וסוגר את הדלת באיטיות. חדר-המדרגות אפלולי וקריר. יושב על המדרגה העליונה, סורגי-המעקה קרים ונוקשים על המצח. והיתה שתיקה ארוכה, סיום של משהו, זמן לזמן. באים לתוך חשכה, לתוך לילה המלא קורים של הירגעות, מוכיות נאספת שלמה מוחצנת באיטיות מוצאת מקום לנוח, חלקי-לבוש שמוטים בחדר מותווים באור וצל, ליד המיטה, ליד השולחן, חולצה פרומה, חצאית, חזיה כחולה מקופלת כרוכת רצועות על הכיסא, כתף נלטפת חמה נושמת פלומתית, אור ירח עוטף את אדן החלון ואת פינת החדר, ערימה של ספרים על אחד המדפים בין שתי בובות לבד, כתם בוהק על הרצפה, גומת-צוואר רטוביבית, אצבעות לומדות דרך, יד על יד והלאה, פנים אל פנים וידיים אל ידיים וגוף אל גוף ואהבה לא ידועה אל אהבה נלמדת וכמיהה אל כמיהה וידיעה אל ידיעה ופחד אל פחד ונוחם אל נוחם והווייה אל הווייה, סוגרים את הדלת מתקרבים בתוך השתיקה בתוך המילים המהוססות, תשובות נמצאות ללא מילים, מתהווים, מתמהמהים, מגששים לקראת אהבה כלשהי רגע אחד אפילו רגע אחד של חמימות פעמת רכה, קירבה שפויה כל כך, כאילו אמרת הנה תשובות למצוקתו של הזמן הנה דברים חשובים באמת, טעם ימים אחרים, כאילו אמרת רגע אחד רגע אחד רגע אחד מחר, רגע אחד כל החיים"

פתח תקוה, קיץ 1978

הסיפור פורסם בקובץ ימים קרועים (כתר/עכשיו 1991). המערכת מודה להוצאת כתר על שהתירה את פרסומו מחדש.

דרור בורשטיין { כך, כנראה, נראית תהום הנשייה

במלאת תשע עשרה שנה למותו של ישראל ברמה

בבית-הקברות של פתח-תקווה, ליד המצבה עם הכיתוב "החיים יפים, מלאים כאב" – מילותיו האחרונות של זה שקבור שם – לא יעמדו בדצמבר הבא (21.12.2004), במלאת עשרים שנה למותו, אני מנחש, הרבה אנשים. החוגים לספרות עברית באוניברסיטאות שלנו לא יערכו כנסים בינלאומיים, או אפילו מחלקתיים, לרגל יום השנה הזה. סיפוריו של ברמה לא יידפסו במהדורה מיוחדת ויוצגו בחלונות הראווה. מוספי הספרות לא יקדישו לו חצי עמוד. דבר לא יקרה. העשרים ואחד בדצמבר 2004 יחלוף כפי שחלף העשרים ואחד בדצמבר 2003, כאילו לא היה אדם כזה, כאילו לא נכתבו סיפוריו, כאילו כלום. כך, כנראה, נראית תהום הנשייה. בחיפוש במנוע החיפוש "גוגל" נתן הצירוף "ימים קרועים" את התוצאה הבאה: "הביטוי 'ימים קרועים' לא נמצא במסמך כלשהו". הצירוף "הנה אני מתחילה" (שם ספרה האחרון של יהודית קציר, שהופיע רק לפני חודשים ספורים) הניב 822 תוצאות. זה כל הסיפור.

לפני תשע עשרה שנים מת, בגיל 28, אחד מן הסופרים הגדולים שכתבו כאן. גדול ונעלם היום כמעט לגמרי. ישראל ברמה מת ממחלה קשה בסוף 1984. הניסיון החשוב של גבריאל מוקד ויגאל שוורץ להחיותו, לפני יותר מעשור, על ידי הוצאת סיפוריו ("ימים קרועים", כתר/עכשיו, 1991), כבר אינו מחזיק מעמד. מי זוכר את האיש הזה? חנה הרציג וגרשון שקד, למשל, כלל לא הזכירו אותו כלל בספריהם על הסיפורת העברית של התקופה. לכן ישראל ברמה הוא משל, מופת קודר לכל מי שכותב ספרות כאן, מפני שהוא היה הכי טוב בשיאיו, ובכל זאת הוא נמחק. שכחתו היא הבשורה הממתינה למי שכותב כאן, מפני שברמה הוא מופת של איכות בפרוזה, ובכל זאת, שמו גורר לרוב רק "מיז" תמה, או "שמעתי משהו" עמום; מבחר סיפוריו הנ"ל מצוי למכירה ברשת "צומת ספרים" במחיר הנייר; בחנויות הספרים הרגילות אין הוא נמצא. מזמן, על המדפים. מוכרים לא מכירים אותו: "אין לנו, מצטער", ללא כל צער.

כשמדברים על ברמה מזכירים את היכולת הצירורית שלו, כלומר את יכולתו לתאר נופים במילים. אבל איזה "צירור" יש במילים: "דלתות-זכוכית צרות נפתחות אל מישטח מרוצף ומתוחם בחצאי קירות מסנוורים בלובנס. שורה של מסגרות-עץ ארוכות, קיר שלם בחדר מוצף כולו באור שמש, קילוחים שופעים של אור שמש, נהרות בהירים שהיכו בעיניים ברגע שנפתחה הדלת שבין הסלון המוחשך והחדר הנפער בדלתות שקופות אל שטיחות מרצפות וגדר סיד לבנה וחלקת דשא גוזמה מעקצצת חריפות". איך אפשר בכלל לראות את זה? מוטב לדעתי לדבר לא על הצירור של ברמה אלא על המוזיקה שלו. כמה טקסטים שלו מבוססים על קונטרפונקט מיוחד שבין הריתמוס למשמעות. בעוד שהתחביר מושך קדימה, במשפטים ארוכים שאינם "משפטי נהר" אלא "משפטי סמטאות" (מבט/משפט מזודגו, נתפס ל"זוטות" בחדרים צדדיים, נבלם), הרי שהמשמעות מעכבת ומושכת לאחור, כמו שני סוסים רתומים לכרכרה בכיוונים הפוכים. המעבר של ברמה ממילה למילה הוא כל כך תובעני לפעמים, עד שלרוב הקריאה הראשונה תשמיע לקורא מוזיקה ולא סמנטיקה או "צירור" מדומיין. המוזיקה תמשיך להתנגן, אבל העין תשוב אל תחילת המשפט. הקריאה השנייה, ה"מבינה", תישמע על רקע הקריאה הראשונה, ה"מתנגנת". הוא תבע מן הקוראים שלו את הקשב המרבי ורוב הקוראים סרבו. כבר אין שיניים, וללעוס את הפרוזה הזו בחניכי הישישים/התינוקות שדורשת עיקר הספרות העברית של ההרבה-שנים-האחרונות באמת אי אפשר, הפה יכאב וידמם.

את היסטוריית הכתיבה הקצרה של ברמה לא אוכל לסקור כאן. המעוניין ימצא בספר מסה מצוינת של אמנון נבות. נבות הבחין בלב אמנות הסיפור של ברמה: היכולת לעיצוב דיאלוגי של המכלול תודעה-נוף. מי שיקרא את הנופים המהממים של ברמה כ"רקע" או כ"אנלוגיה" פשוטה יחמיץ את הדבר הגמיש, החמקמק, שמתרחש שם. ב"שעה אחרת" ברמה מספר סיפור של אחרי מלחמת יום-כיפור, אבל מטביע אותו בתוך מרחב קייצי בוהק, מפלי זמן שבלית-ברירה מתוארים כמרחב, למשל כאור וכקירות: "לרגע חדלו הצוהריים להתקיים וכל ההוויה נתמצתה בקיר הזה ובאור הנח עליו".

למעשה, לדמויות שבסיפור הזה יש הרבה פחות "רגש" או "אופי" מאשר למקום. גם אם מוזכר בסיפור רגש, "מבוכה", הוא מושקק מיד. העולם ה"דומם", ובעיקר האור שבעולם, הוא רב דקויות וגוונים פי אלף מאשר כל תודעה. אחד הגיבורים הוא "צמח" במובן הקליני, ידיו של המספר "נפתחות כפרח", הבית עצמו "עמד רחב וגמלוני בין חלקות עזובות שהירוק עדיין רוחש בהן ומקיף את הכל בלשונות מחוספסות של כוח-התמדה רווי, צמיחות נוראות-יופי על מים נסתרים". מה שאצל הזרם המרכזי של הספרות העברית בעשורים האחרונים היה מתנסח כפסיכולוגיה, ובדרך כלל כפסיכולוגיה בגרוש, פסיכולוגיה מכאנית המניחה הוויה מכאנית של בני האדם, הנפעלים תמיד מכוח אותם כוחות, ופועלים מכוח אותן תשוקות, כולם ביחד, שוב ושוב – הופך אצל ברמה לדבר שבין האנושי לטבעי, דבר לא מכאני אלא חי, חי באופן מוגזם כמעט. האנשים אצל ברמה כמו נמסים אל האור ואל המקום המסונוור, הופכים לחלק משדות הקוצים שעל-סף בעירה, דמויות שמבליחות לרגע בחצי משפט של דיבור מן הדחיסות מוצפת האור של חצרות אחוריות ופרדסים ואיקליפטוסים מאובקים בפתח-תקווה הישנה שעל-סף כליה בשנות השבעים. אדם ועולם הם אחד. "שכבת צבע ורודה מכסה על שורות הלבנים, כמו בניסיון כושל לכסות על הכרסום החשאי האוכל בהם, נוקר בפנינותיהם, משוחה בכמה הטחות מברשת רשלניות המושכות קו על קו בכיוונים משתבשים וקטועים". מה בין הצביעה הזו לסיפורים הסותרים שיסופרו למספר בבית האחווה, שבו האח שוכב עם אשת אחיו החי/המת?

מהדברים הללו אפשר לקבל רושם של עמדה מתבוננת, מתארת, "לא אנושית". אבל אם מתרחש משהו עקרוני ב"שעה אחרת" הרי הוא בדיוק שבירת העמדה הזו. מה שמתחיל שם כאדם שהוא מצלמת קולנוע (המספר הולך לקנות אופנוע ורואה דברים בדרך) הופך מהר מאוד לדבר אחר: מתברר כי המספר אינו יכול לשמור על עמדת המביט לאורך זמן. מקונה שנמצא "בחוף" הוא הופך לשותף לפשע: האופנוע של האח המת במלחמת יום-כיפור הופך למשהו אחר לגמרי כשמסתבר שיתכן שהאח כלל לא מת; בפעם השנייה שהוא יגיע לבית האחווה הפתח-תקוואי הוא יפותה כבר לתפוס את מקומו של בעל האופנוע החצי-מת או המת לגמרי, וממביט הוא יהפוך לזה שנועד שיביטו בו בשעת "תפיסת המקום" המנשלת שהוא מוצא את עצמו משתתף בה פתאום, יחד עם הקורא של ישראל ברמה, לו רק היה קורא כזה בנמצא.

עודד בן-דוד

■

נגיעות בפנים-הרירית
היכן שזה צורב להתבונן
נמלאים לאטנו
הבחירה להיות היכן שזה
העמידה על קו
שמיטת היד, רפיון ההאקזות
מלים על עין על רקמה
חמה נצבטת, צביטת פתע
הודקקות לנקדת פתיחה
אנחנו נסמכים אל מעקה נטוע
בקירות מפתלי גון

עודד בן־דוד

■

ערוף אל נהרת החפש

מתערסל

בשאריות צנאר

בשההגף

החד לא נאנק

אני יכול להיות לו

קול שני

צפוד

אל מטוחי התמד

עטוף ברטיה דביקה

דמדבש נגר דמדבש

רבוב

אקורדימיסרים

למוד ההנתקות

ברטט וריד

של עור נצרב

דמדל נבקע דמדל

נתז

סטקטו

מדקרים

לפוף דסחם נבעט בעורק

עב מתוך אושת בשר

אני יכול לדעך אל פרץ

הזדקרות

דם דבש

דם דל

עודד בן־דוד

■

סדין סתור מגלגולים
החול שלבגדים נכנס
הגרורים שמתרפקים
אל המקומות האחרים
שלא
חשפנו למגע
כמו נעימת פסנתר על עור
בחלקות שריר כך
של שריר נדרך
של נשימות ממהרות ל
השבר יותר
מקצב הגלים
תגלית
מקסם שפתים
בחטף
ובין החיוכים
אולי
בינות להתרגשות החול
אני שמעתי
איך גלים בהשברם לומדים
לספר אותנו לאחור

אלכס אפשטיין { השנה העשירית שלי בטרזיה

מספרים כי בשנה העשירית למצור על טרויה, בחורף עתיר בגשמים ובאבה, בסמטה מפותלת שאם רצים בה מהר מדי מפספסים פניה שהיא דרך קיצור לחומות, בקומה השנייה מעל לבית הקפה אופה הדמעות (זו הדירה שמחלונותיה מציץ לפעמים פרצוף חתלתול מרוצה, כאילו שמעבר לפינה מנגנים בצ'לו), הסתתרה אישה שידעה את סוד התעופה בגבהים בינוניים.

האישה הזו, מדי לילה, פשטה את כל בגדיה העליונים והתחתונים ונצמדה לתיקרה כמו שנצמדים לגוף של אהוב קודח וגוסס. אני חושב עליה הרבה: איני יודע בוודאות מוחלטת את שמה (אחרים קראו לה הלנה). איני יודע מתי למדה את סוד התעופה בגבהים נמוכים. איני יודע האם, בסופם של דברים, למדה גם את סוד התעופה בגבהים כבירים. וכך, מעולם לא שמעתי אגדה שסיפרה שמתוך הלהבות שכילו את טרויה, ראו הספנים של מנלאוס דמות אנושית זעירה מטפסת הלאה והלאה, אל תמצית הרקיע. "תראו," צעק אחד הנערים על הסיפון, "אישה עפה!" מנלאוס, עייף, מיואש, עונה לו במשיכת כתפיים.

"הלוואי ולא היינו יוצאים למלחמה הארורה הזו," חושב הנער כעבור שנים רבות, כאשר הזיכרון אודות השנה העשירית לתחילת המצור על טרויה כבר כה מטושטש, עד שניתן לחבר על מה שקרה בימים ההם כל אגדה שרק רוצים:

כעבור כמה שנים, בתום נודדיו, כשראה את הלנה האמיתית, מנלאוס נדהם... יש גירסאות רבות למעשה הזה. לכולן סוף דומה: מרגע פגישתו המחודשת עם הלנה ועד ליומו האחרון בזרועותיה, כעבור עשרות שנים, מנלאוס הנדהם לא ממצמץ בעיניו אפילו פעם אחת.

עינת יקיר { השלום לנער לאבשלום

(קטע מתוך מחזה ללא תמונות)

[ההיכל הראשי בארמון המלך. בהיכל נמצאים: שוטה, דוד, תמר, אמנון ואבשלום. אמנון, תמר ואבשלום רבים ביניהם. נכנס השוטה:]

<p>הוד מלכותו, אוריה החתי הגיע אל המלך יפה. שייכנס [השוטה יוצא] אולי מספיק, אתם אחים או לא? עכשיו כולם אלי. מייד [אבשלום, תמר ואמנון נגשים] לחצו ידיים [דממה. בתובענות] נו... [השלושה לוחצים ידיים בחוסר חשק] יפה. אין שום סיבה להשמצות האלה. השלמנו. אה? [דממה] מה? [דממה] יפה</p>	<p>שוטה דוד</p>
<p>[דממה. הילדים מתבוננים זה בזה במתח. אוריה, לבוש מדי קרב, אחוז חרב, יורד מן החלל המוגבה אל הבמה הקדמית] הוד מעלתו קראת לי [קד] אוריה, תפארת לוחמי [לילדים] עכשיו תצאו, ותנו לי לנהל את ענייני בשקט לא, רוצים להישאר [במבוכה] להישאר זה מעניין אותנו אבא לא לא, אני צריך להתרכז, קשור למלחמה, אם תקפצו לי כאן מול העיניים – אנחנו נהיה בשקט תמר, אני מבקש ממך, לכי [לאמנון ואבשלום] וגם אתם, החוצה [ביחד] לא! אין כאן ויכוח. זה לא משחק לילדים גדלנו כבר תמר, את במיוחד, את נערה, וכאן עניין המלחמה – ... לא בשבילך העניינים האלה – אני רוצה לראות אין מה לראות. ענין פרטי. החוצה. [מתרפסת] בבקשה לא! [ניגש אל תמר, מלטף את ראשה] יונה שלי. מספיק [מסמן לה לצאת] [מתבוננת בודד בחשדנות, מסמנת על אמנון ואבשלום] אז שגם הם יצאו – גם הם גם הם... אך את יותר בוגרת. תני דוגמא [מלטף את לחייה] יפה שלי [תמר מתבוננת בו בחשדנות ויוצאת. מתבונן בבנים שנותרו בחדר] עכשיו אתם, החוצה [אבשלום נסוב לצאת. אמנון עוצר בעדן] [בתקיפות] אנחנו נשארים [דממה. אמנון אחוז חזק באבשלום שלא יזח] אמנון, אני מבקש לא!</p>	<p>אוריה דוד תמר דוד אמנון דוד תמר דוד תמר ואמנון דוד תמר דוד תמר דוד תמר דוד תמר דוד אמנון דוד אמנון</p>

- דוד** [במבוכה מול אוריה ובכניעה] טוב... אם ככה... שלא ארגיש בכב, שמעתם! [אמנן מהנהן בהתרוצות, מתרה באבשלום להנהן גם כן. אבשלום מהנהן בקושי. דוד ניגש אל אוריה. בלבביות] יסלח לי על המחזה הזה [אוריה מהנהן במבוכה] אך מהו מלך בלי יורשים, ואם יורשים – צריכים ללמוד דבר או שניים מן המלך. הם לא יפריעו לנו [אוריה צוחק במבוכה וקד לאבשלום ואמנן. השניים מהנהנים לו. דוד מסמן לאמנן ואבשלום לשבת לשולחן. אבשלום ואמנן נוטלים את שני הכיסאות מעומק הבמה ומתיישבים אל השולחן. דוד אווזו בורעו של אוריה, תמר מגיחה אל הבמה]
- תמר** [בבכי מאשים] זה לא הוגן, אמרת שגם הם –
- דוד** [מפייס] יונדה שלי, אמנן ואבשלום גברים, הם חייבים ללמוד בדרך הקשה
- תמר** זה לא הוגן
- דוד** [עצבני] יונדה שלי, לטובתך, אני מבקש
- תמר** אתה מפלה אותי!
- דוד** לעזאזל, זה כבר עובר כל גבול! די! החוצה! [תמר אינה זזה, רוקע ברגלו כלפיה. תמר מתבוננת בו בתוכחה ויוצאת. קורא]
- תמר!** [אבשלום קם ונסוב כדי לרוץ אחריה. אמנן עוצר בעדו]
- אמנן** עזוב אותה. היא תירגע [מושיב את אבשלום בכוח בחזרה]
- דוד** [לאוריה] מזה יכולתי לעשות, אין לי ברירה, צריך לשמור עליה
- [דממה]
- איפה היינו... [מתעשת. מחייך ברחבות לאוריה] תפארת לוחמי [מחבק את אוריה וגורר אותו אל קדמת הבמה, במהלך הדיאלוג בין דוד לאוריה מתעסקים אבשלום ואמנן בשולחן הערוך ברעב מעורב בהלצה] אנחנו מתראים יום יום... אפשר כמעט לומר 'רומן לדהט' ביני ובינך [אוריה קד שוב. דוד מסמן לו שיפסיק] חדל אוריה, חדל, הספיקו המחוות אתמול, שלשום, היום אנחנו משפחה כבר, לא?
- אוריה** הוד מעלתו... אני... –
- דוד** רחוף מזה אמרתי כבר, שאם קידות – אני צריך לקוד לך על מופת הלחימה שאתה נותן שם ברבת עמון
- אוריה** לשרותך תמיד [קד]
- דוד** [מתיישב בראש השולחן. מומין את אוריה לשולחן] שב שב. מיד תוגש לנו הסעודה כיד המלך
- אוריה** [מתיישב לצדו של דוד] לא לא. אין צורך. אכלנו כבר, אני וכל החיילים
- דוד** אני דורש בתוקף. לוחם כמוך הוא לא כמו כל החיילים. אותך אנחנו נפטם כמו שצריך
- אוריה** אני שבע
- דוד** אתה עוד תגלה עד כמה עמוקה הקרקעית אצל לוחם אדיר
- אוריה** הוד מלכותו מגזים בתארו
- דוד** אל תצטנע. יואב סיפר לי על הכל
- אוריה** יואב
- דוד** אמר שלוחמים כמוך – זן נדיר [לאבשלום ואמנן, על אוריה] הביטו בו היטב, כי זה לוחם לוחם, ממנו תלמדו איך אווזים בחרב.
- אוריה** הלחימה שלי אינה נבדלת משאר חייליך, אדוני המלך
- דוד** הו הו. נבדלת גם נבדלת [נכנס השוטה עם יין ושני גביעים נוספים] הנה היין [לשוטה] מזוג מזוג [השוטה מוחג] מן הבעיר של הבעיר לכבוד עבדי אוריה [לאוריה] שתה שתה [השוטה מניח את שני הגביעים הנוספים לאמנן ואבשלום]
- [מוזג להם]
- אוריה** הוד מלכותו

דוד דוד. קרא לי דוד. שתה. אחד כך נדבר [דוד ואמנון לוגמים בבת אחת, אבשלום מצטרף בחשש. אוריה מקרב אליו בהיסוס את הגביע, שתה מעט, ומניחו חזרה. בצחוק מתוח] מזה זה... לגימה של ילד. [דוד ואמנון צוחקים] אתה מפליא אותי אוריה. שתה שתה, בלגימות גדולות... [אוריה מקרב בזהירות ושותה עוד מעט. דוד מתבונן בו] לגימונת שבלגימונת. [לאבשלום ואמנון] עבדי אוריה הוא איש עדין. לוחם אמיץ ואיש עדין, לא כך? [אוריה מהנהן בהיסוס. נכנס יואב. דוד מבחין בו ומתרוםם לעברו] יואב עבדי... [על אוריה] ראית איך שתה... כמו אפרוח [אוריה נעמד ומצדיע ליואב] לא לא אוריה, שב מייד, הרי אמרתי כבר – בינינו גיבורי המלחמה אין כל מחוות. כולנו איש אחד. [מוחא כף. נכנס השוטה. לשוטה] עוד גביע לשר הצבא [השוטה קד ויוצא] כך טוב. מפגש משולש [דממה. אמנון אוהו בגביע בהתרגשות, ניכר שהוא כבר קצת שתוי. אבשלום נבוך. דוד אוריה ויואב נועצים עיניים זה בזה עד שהשוטה חוזר עם עוד גביע ומוג לכולם שוב] עכשיו הכל. בבת אחת. למען נצחוננו ברבת עמון

אוריה הוד מלכותו, אני שתיתי די

דוד [בלבביות] אני אומר לך – הקרקעית שלך עוד לא התחילה לדבר. יש עוד מקום. אני שומע

אוריה הוד מלכותו –

דוד [בועם] ד-וי-ד [משיא גביעו] אני דורש
[דממה]
לחיים

אבשלום,
אמנון, יואב

אוריה [משיאים גביעיהם] לחיים [כולם מרוקנים את הגביעים]

דוד יפה יפה

יואב [לוחש לדוד] היא בביתה

דוד יפה יפה, שתחכה לו שמה. תודה יואב [מסמן ליואב לצאת. יואב מסמן שהוא רוצה להישאר. דוד מסמן לו ביתר תקיפות לצאת. יואב מתבונן באבשלום ואמנון ויוצא בועם. דממה. לאוריה] איש טוב יואב, ונאמן, אבל דואג לי כמו לדביל [אמנון מתפקע מצחוק. אבשלום מחרה אחריו בנהימה]

אוריה זו משאתו של כל מנהיג

דוד אמת
[דממה]

להגנה. וגם תקיפה. כי בתקיפה אין ליואב שני.

אוריה הוא שר צבא ראשון במעלה

דוד כן כן. מופת של לחימה
[דממה]

ושל נאמנות. לא כן?

אוריה כן כן. ודאי
[דממה]

דוד ואתה?

אוריה מה?

דוד אתה אתה

אוריה אני, הוד מלכותו?

דוד אתה. אתה גם כן מופת של לחימה ושל נאמנות?
[דממה]

- אוריה** אני... ודאי... כלומר... יואב אחד, ולא ארצה חלילה להשוות... כי הוא ניהן ביכולות ששר צבא בלבד...
 אבל אני... –
- דוד** [פורץ בצחוק. אחריי אמנן] ודאי! ודאי מופת של לחימה, שאם לא כך אז לא היית כאן.
 [דממה]
 נבהלת אוריה
- אוריה** נבהלתי? הו, לא, הוד מלכותו
- דוד** אל תיבהל עבדי. אני דוד, וכאן לא יאונה לך כל רע. נדמה לי מן המתח של הקרב בבלת רגע את
 הזירה שם בארמון הזה. אך כאן –
- אוריה** הו לא. אני יודע הוד מעלתו –
- דוד** [ביתר תקיפות] ד-וד. קרא לי דוד. [מניף גביעו] לחיים!
- אוריה** [מרים גביעו בהיסוס] לחיים [אמנן מרוקן את הגביע, אבשלום שותה מעט. דוד מתבונן בגביעו של אוריה]
- דוד** כלום לא שתית, היה לך גביע ריק
- אוריה** שתיתי כבר מספיק
- דוד** לא לא. אני דורש. ברכה שהיא על ריק – כמוה בקללה [מוג לאוריה ומשיא את גביעו שוב] לחיים!
- אוריה** [באימה] לחיים [כולם שותים ומתבוננים זה בזה]
- דוד** מיד יגיע הבשר. אתה אוהב בשר אדום?
- אוריה** בשר אדם?
- דוד** [בצחוק מתחלחל] הו לא. חס וחלילה. מאיפה בא לך הרעיון הזה. בשר אדם... בשר בקר, מוגש על
 הצלחת, אתה אוהב בשר אדום? [ממלמל לעצמו] או שמא זה נקרא בשר לבן
- אוריה** לא לא, הוד מלכותו, [דוד מהנהן בהתלהבות] חזיר נקרא 'בשר לבן'. [אמנן מבושם לחלוטין. צוחק בלי הפסקה, אבשלום
 מתבונן בכל במבוכה גדולה]
- דוד** [לבניו במבוכה] יפה יפה. גם בבשר מבין האיש הזה. [לאוריה] אודה בפניך, אוריה, מעולם לא הקדשתי
 מחשבה לצבע. אלו מותרות שאין למלך זמן. שמורות הן לנשים. [לחש באוזנו] אתה, אני מניח, למדת
 את הסוד הזה מן המטבח של אשתך, לא כך?
 [דממה]
 שתיקה, אומרים, שווה אלף מילים?
 [דממה]
- הנה... פניך הלבנות כבר אדומות... אך לא נביך אותך יותר... אחרי הכל... אדום... לבן... לא משנה, כי
 העיקר – בשר! לא כך? נאכל אם כן, כשיבוא
 [דממה]
 עכשיו נדון במשהו
 [דממה]
 נדון?
 נדון?
- אוריה** נדון נדון, כי זמן שבין שתיה לאכילה צריך לשרוף.
- דוד** [דממה]
 שלא נשב פה ונשתוק ונתבונן כמו זרים
 [דממה]
 אחרי הכל, אנחנו כל דבר – רק לא זרים. אתה מסכים איתי?
 מסכים שמה?
- אוריה**

- דוד** שלא זרים
 [דממה]
- אוריה** לא. לא זרים
- דוד** וגם אם שני זרים, ורק נניח, אזי יש התאמה: אתה לוחם גאון – אני מנהיג גאון.
 [דממה]
- לא כך?
 [דממה]
- לא כך?
 [דממה]
- אוריה** עליך, הוד מעלתו, אני אעיד גם בשבועה. אבל עלי...
דוד [בצחוק לבני] הענווה עוד תהרוג אותך עבדי. הירגע, אוריה, הירגע... [קרב אליו, לוחש באוזנו] עזוב את הילדים – הם ילדים... תראה אותנו כאן בחדר... כאילו הם אינם. בחייך, אוריה, בפני אדונך אתה יכול להודות
- אוריה** להודות הוד מלכותו?
דוד על החולשה כמו על הגבורות
- אוריה** חולשה, הוד מלכותו?
דוד אינך עייף?
אוריה עייף?
דוד עייף, עייף, תשישות הגוף. אינך?
 [דממה]
- אוריה** אני... –
- דוד** ללא ספק עייף. גבורה שבחזית אינה יודעת הפוגות. אני מכיר את זה על בשרי
- אוריה** אך לא לחמתי בחזית –
- דוד** אל תצטנע. אני אומר לך שעייפות של קרב אינה דומה לשום דבר. לכן נשתה קצת, שתוכל לישון בשקט [מחוג לשניהם] אישה טובה היא ערובה למלחמה טובה [מניף גביעו] לחיים!
- אוריה** אישה טובה?
דוד אישה? מה כאן אישה?
אוריה אישה, אמרת, כמדומני
- דוד** שינה, אמרתי
- אוריה** נדמה לי שאישה
 [דממה]
- דוד** אני – שינה אמרתי. אתה – חשבת על אישה
- אוריה** הו. לא מלכי
- דוד** שוב מתבייש. [לבניו] תראו, ממני הוא מסתיר [לאוריה] מפני לא צריך להסתיר, אוריה. את התשוקה אני מכיר יותר מכל דבר אחר. הלחימה עושה דברים שלא חשבת. [מניף שוב גביעו] נשתה לחיי האישה
 [דממה]
- לחיי...? [מתבונן באוריה כשואל "מי?"]
- אוריה** בת שבע
- דוד** לחיי בת שבע [שותה]. אחרי שותה אמנן. ניכר שאבשלום נהיה יותר ויותר מתוח. דוד מסמן לאוריה לשתות גם הוא. אוריה מניף את גביעו ושותה בחוסר חשק
 [דממה]

טיפש כמוני. אני יושב פה... מזרחר חרחורים... יין... בשר בקר... ואתה... מה בסך הכל אתה... אה אוריה... אל האישה רוצה... נו בוודאי

אוריה הוד מלכותו

דוד כיצד זה לא עלה על דעתי. סלח לי אוריה

אוריה לא לא –

דוד מייד האוכל, ואחר כך אשלח אותך אל האישה. שמה שוב?

אוריה בת שבע

דוד בת שבע. אישה יפה, בת שבע?

אוריה אני...

דוד אשלח אותך ברגל. לא, במרכבה, כמו מלך [קורץ לאוריה] אני יודע כובד הרגליים של הקרב... לכן תנוח דעתך, עכשיו נאכל, ואחר כך – במרכבה הישר אל הגברת. היא מחכה לך ודאי... כמו אישה נאמנה שלא תישא יותר את הפרידה... [לוחש באוזנו] אומר לך את האמת, שאת עצמי אני שונא על הפרידה הזו שכך אני כופה על לוחמי מהנשים... אך הנה, משמיים התמזל לי לתקן עוולה אחת. היום זה לא יקרה. סוף סוף, היום, הלילה יהיה ללילה. במלוא המשמעות של לילה... [קורץ לאוריה]

אוריה [בכעס] הוד מעלתו, איני מבין, הרי אתמול אמרתי –

דוד מה יש כאן להבין. היום אתה הולך.

אוריה [בכעס גובר] הרי אתמול אמרתי: כולם בשדה ואני אבוא אל ביתי לאכול ולשתות –

דוד ולשכב עם אשתי. את זה שמעתי. זה המצפון שמייסר אותך. אני אומר לך – השאר את המצפון למלך.

אוריה חיך וחי נפשך אם אעשה את הדבר הזה

דוד [בתקיפות] השאר את המצפון למלך

אוריה לא יכול [נכנסים השוטה עם מגש הבקר. מניחו לפני דוד ואוריה ויוצא. אוריה מתבונן בבשר בסלידה] לא יכול

דוד [בהתרה] אתה יכול, בכל אציל שוכנת גם חיה

אוריה איני מבין

דוד אתה מבין מה שצריך [מחוג לגביעים] תאכל ואז תלך אליה. לחיים! [שותה. אמנן לופת חתיכת בקר ונוגס במתח. אבשלום יושב קפוא. לאוריה] זו חובתי כמלך. לשמור על הצרכים של כל אדם. לצד המלחמה. לחיים! [דממה. אמנן ממשיך לנגוס ולהתבונן. אבשלום לא מסיר את עיניו מדוד]

לחיים אוריה!

אוריה [דממה] אני שבע

דוד [דממה] ושיכור כלוט

אוריה [דממה] יסלח לי הוד מעלתו. עלי ללכת

דוד [במתח] לאן תלך?

אוריה עלי ללכת

דוד אל האישה בת שבע, לשם תלך

[דממה. אמנן ממשיך לאכול במתח. אבשלום מתבונן לחלופין בדוד ובאוריה. אוריה מתחיל ללכת, דוד תופס בידו ביאוש]

הבט בילדים האלה. אינך רוצה עתיד? גבורת המלחמה אינה עתיד, אני אומר לך, היא מתפוררת באבק הניצחון ואין לה ז-כ-ר. [בלהט] הם... הם העתיד היחידי

[דממה]

- אתה מוכרח לבוא אליה
 [דממה. אוריה מתרחק. דוד קם אחריו]
 חובת המדינה קודמת לצרכים שלנו
 [דממה. אוריה מתרחק עוד. דוד הולך אחריו]
 מספיק. אל תיתמם יותר. שלושה ימים פערת את עיני העגל. אני יודע שאתה יודע. עכשיו קבל את זה
 שחובתך ללכת. אני דורש ממך לקחת אחריות
 [דממה. אוריה מתרחק עוד. דוד תופס בידו]
 הקשב לי אוריה, כי אין לנו ברירה, אתה יודע טוב מאד שאין ברירה, אתה תמיט אסון כבד על
 המדינה הזו, ועוד בעת משבר, הקרב בבני עמון עוד לא הוכרע, איני צריך לומר לך, זו סכנה גדולה
 מאד אם לב הלוחמים שלנו יוטה לעניינים שלא קשורים למלחמה, בבת אחת הם יטרפו את הסיפור
 הזה וישכחו איך להחזיק בחרב, אנחנו נאבד הכל, אותם, ואת הקרב הזה ואת הממלכה, הכל...
 [דממה. דוד מרפה מידו]
 היא מחכה לך, בבית, כבר שלושה ימים. עשה את המוטל עליך
 [דממה. אוריה מבקש להתרחק. דוד כורע ברך ביאוש לפני אוריה]
 ראה, אני כורע ברך, מתחנן, האם זה לא מספיק
 [בשאת נפש] אבא, קום!
אמנון
 אל תהרוס לעם את מה שכבר נבנה במאמץ... והאמן לי – זו הקרבה מאד קטנה, אך היא תציל אותנו,
דוד
 תציל את כל העם מאבדון... אחר כך לא תזכור את זה בכלל [צוחק] ועוד תרוויח ילד... ועל הילד לא
 יהיו לי שום תביעות... להפך... רק הטבות על הטבות... לו ולך, ולה, הרי נצא כולנו נשכרים יותר
 [אוריה מתנער מדוד]
 הקשב לי אוריה, אם לא למעני – למענה, אינך יודע כמה היא זקוקה לך עכשיו
אוריה
 אני הולך
דוד
 לעזאזל, אנחנו אנשים עם הגיון [אוריה מתחיל ללכת. מתעשת. תקף] תחשוב טוב טוב לאן אתה הולך [אוריה
 נסוב ומתבונן בו בתדהמה] אל תאלץ אותנו... [אוריה נסוב חזרה ויוצא]
 [דממה. דוד מתבונן באמנון האוחז חתיכת בשר ולאחר באבשלום המרוחק, שוקע בעצמו. נכנס יואב]
יואב
 קראת לי דוד
דוד
 [כמקיץ] הלך אליה?
יואב
 לא. הלך אל השדה
 [דממה ארוכה]
דוד
 שלח אותו אל החזית
 [יואב מצדיע ויוצא. דוד חוזר לשבת. אמנון ואבשלום מביטים בתדהמה]
 [דממה ארוכה]
 [במתח] מזה? מזה? מה אתם מסתכלים? [דממה] במלחמה כמו במלחמה [אבשלום משפיל את עיניו. אמנון ממשיך ללעוס
 במתח. גוער באמנון] תפסיק עם הבשר עכשיו [לעצמו] מוציא אותי מדעתי [אמנון מתעלם וממשיך ללעוס בעצבנות. דוד
 מתבונן במתח באבשלום המביט בו חזרה] תוריד את העיניים, בקשתי כבר
 [נכנס השוטה, גורר אחריו את גופת אוריה ומניח אותה בקדמת הבמה. קד קידה לדוד. אמנון קופא מאימה, כשהבשר בפיו, אבשלום
 נרתע לאחור]
שוטה
 אדוני המלך
 [דממה ארוכה. דוד מהנהן כבד ראש. אמנון מתרומם, זורק את הבשר ומתקרב אל גופת אוריה. אבשלום קם והולך אל קצה הבמה.
 נכנסות בת שבע ותמר, בת שבע מבחינה בגופת אוריה, רצה ונופלת עליה. תמר נעמדת לצד אבשלום ומביטה בכל באימה]
דוד
 [לשוטה] תאמר אל יואב: אל ירע בעיניך הדבר הזה כי כזה וכזה תאכל החרב.

[דממה]

ולעולם אַבֵּל על אוריה –

בת שבע

[בחוסר סבלנות] אם רצונך להתאבל אז תתאבל אחר כך, עכשיו תלך אל הרבה. למען בטחוני, וביטחון הילד, אתה חייב לגמור שם את המלחמה

[דממה]

[מהנהן בלהט] כן כן...

דוד

[דממה]

[כהוהה] אלך אל הרְבָה... [קם מכסאו]

[דממה]. כמקיץ. מסמן לשוטה לקרב] אמור ליואב. הנה אני בא אל העיר. הנה אני בא... [מצביע על גופת אוריה.

השוטה קד וירצא, גורר אתו את גופת אוריה מן הבמה]

[דממה]

[דוד צוחק במבוכה ובאילוף כלפי הנוכחים] אין כמו לקום מאשפתות אל עיר אשר כבשת, מה?... [מחוזה בצהלה

מאולצת] תנודות כאלה יש רק למלכים... כמו לשלח דג קפוא לסיר רותח... הכל נכון להתבשל...

[דממה. מתעשת]

כן... העם צריך מנהיג... אלך אל הרבה.

עודד וולקשטיין { רשם בפנקס שלו אתה כותב כדי למחוק, ונמלא אושר

על עסקי תיווך, מאת עינת יקיר, כתר 2002

לאורך הנובלה "עסקי תיווך" אפשר למצוא רגעים ספורים שבהם אדם, הגיבור, נמלא אושר, או רווחה, או הקלה. אלה הם הרגעים המעטים שבהם הכתיבה הופכת אפשרית. הרגעים שבהם הוא כותב ומוחק, כותב ונמחק.

אדם הוא מתווך דירות במקצועו. כאשר אנחנו עורכים חוזה לשכירת דירה או לרכישתה אנחנו כותבים. אבל אז אנחנו כותבים כדי לכתוב, כלומר, כדי להבדיל, להפריד: לשון החוזה גודרת את תחומנו, מסדירה את זכויותינו, נוקבת בחובותינו, מסמנת את רכושנו. באמצעותה, אנחנו מקימים לנו בית. קונים לנו פנים, הניכר בהבדל הפעור בינו לבין החוץ. אבל אדם אינו יכול עוד לכתוב כדי לכתוב: "ספרות", מציקה לו קלה במהלך מסיבת יום-ההולדת של אביו, "כל כך מתאים לך, למה אתה לא ממשיך?". אדם שוב אינו מסוגל לתווך, להלביש את עירומים של הכתלים בחלומות על בית, לחרות בהם בשמו של הקונה הפוטנציאלי אות של בעלות: "הקירות העירומים מבקשים את כיסויים המילולי ודמיונו יבש".

בכל פעם שעלה בידו לעטר חוזה בחתימת ידו של דייר חדש, אדם יכול לרשום לזכותו עוד מעשה שריר של הבדלה, של חציצה בין פנים וחוץ, שלי ולא-שלי, אני ולא-אני, ובסופו של חשבון – בשורש כל ההבדלות ובאחריתן – בין החי לבין המת. אדם כתב מחדש את הגבול בינו לבין אחיו המת, דורי, בכל פעם שמכר דירה. תנאי ההבדלה שהתנסחו פעם אחר פעם בחוזים הנחתמים הצפינו אובססיה של היבדלות. ככל שעסקי התיווך צלחו בידי, אדם כתב כדי לכתוב, חי כדי לחיות. אבל היעילות הזו גבתה ממנו מחיר כבד: היא נתנה בידי את הכוח להרוג את דורי – להגלותו אל תחומי של המוות – פעם אחר פעם. אבל בעשותה כן, היא גזלה מאדם את הכושר למוות. הנובלה הגדולה הזאת מלווה את אדם בתקופה שהיא, במידה רבה, שעתו האחרונה: שעה, שבמהלכה יהיה עליו ללמוד למוות. שעה שכולה מחיקה, שכולה כתיבה: מאחורי "אתה כותב כדי למחוק", אנחנו שומעים, "אתה חי כדי למוות".

לאורך השעה הזו, מסתמנים בקיעים במערך ההבדלים המגונן על אדם מפני לקחו של ההעדר. הדיכטומיה הכמעט טונו-קרגרית, שמציבה את דורי השווף והחסון לעומת אדם, עכבר-הספריות החיישני, נפרמת בידם של הזיכרונות המגוייסיים לטווייתה, כביכול: הנה, אדם מרשה לעצמו להיזכר – ואולי לבדות – כי עוד בנערותם היה מביט אל כתפיו הרחבות של אחיו ורואה שם "גבעות חול מתפוררות". מי שמקנא לחולשתו, תובע לעצמו כיבודים בטרקליניה, אינו באמת חלש. אדם יוכל להתפורר רק משעה שיהיה נדיב דיו להזמין את אחיו לנוח בצל חולשתו, להרפות סוף-סוף את שריריו ולהתפורר עימו; כמו מתנת יום-ההולדת שהביא נחום לאחיו, אביו של אדם, "שני כדורים נושקים זה לזה, נפרדים ונושקים שוב מכוח תנופת ההתמדה, אחד מניף את השני באוויר וזה נופל חזרה ומניף את אחיו, עד שעייפים ונצמדים." בקצה נשימתו של האח הכורע, מותש ממשא זרותו של אחיו, במכרות הפרך של ההיבדלות, מתחילה הנובלה הזאת, שראשיתה עייפות וסופה היצמדות.

ברגע מסויים, בדרך לחיפה, אדם מביט אל הים "ועוקב בחביון קצף גלים לבן וחלוש... נפרד מן הכחול הגדול לשוב ולהיבלע בו ביתר שאת, כמו לא היה מעולם... והחול מבקש לספוג ומפסיד, תמימותו של החול גדולה מזו של הקצף ואינה נשברת, לעולם לא יתבגר...": החוף לא יתבגר, לא ישכיל להישבר אל הים המתנפץ אליו אלא בשעה

שירשה לחוף שמנגד לו לחקות את מנהגם של הגלים. רק משעה שיראה בהתפוררותן של גבעות החול שממולו – במורך כתפיו של אחיו – ישוב החוף אל המים. ואמנם, במעמד הפועם כפצע במוצאה של עלילת התפרדותם של האחים, דורי קופץ ממרומיו של צוק על חוף-הים כדי "להתנער כמו מטבעת החנק" מחיישנותו של אדם המתחנן "אבא לא מרשה לנו, אבא לא מרשה לנו"; לאחר הקפיצה, דורי מוטל על החול כמו "דג שנפלט אל החוף". מדויק לומר, כי באותו "רגע" נפלטו שני דגים אל החוף: לאחר הקפיצה, שני האחים מוטלים למרגלות הצוק ללא נייע, אסורים זה בזרותו של זה. גזירת ההיבדלות מפסלת, בחול שלא-יישבר, כתפיים מוצקות בחוסן מזה, ומחושלות בחולשתן מזה. אדם, דג מפרפר, חופר בורות בחול החונק את זימיו, מבקש לשוב ולמצוא את המים. האתנה המדריכה אותו במסע הזה מתגלמת, ללא ספק, בדמותו של החבר, שכשמו-כן-הוא: פיש (דג). "פיש הוא ספוג של נוזלי היום", רסיס של ים אשר נושם אל קרבו את העולם ומחזיר אותו מבעד למנסרה כחולה: "אדם] מביט בקנאה כיצד [פיש] שואף פנימה את המראות ופולט עשן רך, כחלחל..."; דג ממש – "ופניהם [של הדגים] פעורות כפני פיש" – שעוד מעט "מכוניתו תהפוך לווייתן, ופיש ישחה בזה כפי ששוחה באלכוהול, אין דבר שהוא יבשה, הכל מים", הכל מים, ואדם מפחד כל-כך, שמא "פיו שלו ימלא מים אלה עד חנק". פיש, "נווד דרכים ממש", שמעולם לא בנה לו בית לנוכח זרותו של משהו ולכן הוא בן-בית בזרותו-שלו, מאיים להציף את חלקת השעורים שהיתה ל"נחל אכזב, שהדגים היו מפרפרים בו" – ואדם מתקשה בזכירתה של המילה הזאת, שעורים, בדיוק משום שהיא אוצרת בתוכה את עסיסה האסור של ההיצמדות ("שני האחים היו] תוקפים זה את זה בשיבולי השעורה, נדבקים אל בגדיהם..."). פיש הוא היובש הפושה בדמיונו של המתווך, מחביא ממנו את מילותיו ומתעה את מבטו אל המקום שבו כל דירה חופרת בחשאי מנהרה אל הים: הבוידעם. בהדרכתו הסמויה של פיש, אדם חדל לתווך בין לקוחותיו לבין חוקי הקניין ומתחיל לתווך בינם לבין מלמוליהם של המתים. הוא לומד כיצד לאכלס בית רק כדי לשמש את ריקותו, לבוא בשעריו רק כדי להצטמצם לכדי וילון דומם, שהרוחות יוכלו להרעידו קלות בשיטוטיהן; לכתוב כדי למחוק, לחיות כדי למות.

כך, למשל, אסור להתפתות לפרשנות הנוחה, שעל-פיה השכנה הטורדנית מוצצת את כוחותיו של אדם, ומטמינה את טרפיה באפילת הבוידעם שבדירתה. במידה רבה, ההיפך הוא הנכון: הבוידעם – כמוצא אל ההעדר – הוא מקור של כוח, שהשכנה מתווכת בינו לבין אדם. מה שמרושש באמת הוא התנגדותו של אדם למזון שהשכנה מגישה לו מטעמים של המתים, שרידיו של המאבק על בניינו של בית, שיספק מקלט מפני משביו הלחים של הבוידעם. השכנה מורה לאדם את רזי התיווך הכושל, את הדרך לבית שאינו אלא שוליו הרחבים של הבוידעם. שייכי דבקו בכללי של התיווך התקין הם שחוצצים בין אדם לבין החיים הממתינים לו בחשיכה. כי התיווך אינו אלא ניסיון לקנות שליטה על הבוידעם: לשון החוזה מודדת את המוות במטרים רבועים, שוקלת את תכולתם של הזכרונות, מרהטת את חללו של האין. הלשון הזו מבטיחה לכתר את הבוידעם בציווייה, לשתק אותו במקומו, להכניע את שיחתם העתיקה של דייריו. החוזה החתום הוא ערובה לכך שהענק הישן כבר עקוד לבטח ברשת צפופה וחוקה של יחסי-קניין, כי לבוידעם נמצא סוף-סוף מקום. לכן הקטע הנפלא שמתאר בפרטי-פרטים את כשלונו של אדם למצוא מקום בדירתו לתצלמו של דורי – "היכן יניח את זה, הוא נודד בדירה, היכן יתלה אותו" – הוא הביטוי המדויק ביותר למשבר התיווך הפוקד את אדם: בסירובו "להניח את זה" – לבסוף הוא רק "מרפה מן התצלום צונח לאט אל הסדין" – אדם מסרב לייצב את הזיכרון כדי להכינו לשכחה, להבליע את המוות ברשימת-המצאי, להכפיף את הבוידעם למרותו של הבית.

הסירוב להניח את זה הוא המוצא אל הכתיבה, הוא-הוא הכתיבה: "צעקת רפיון הגוף", הישברותה של מלאכת התיווך אל "אמנותו הגדולה, האמיתית, של המתווך, התנועה שבין, רגעי הביניים, חוסר ההתחייבות, חוסר ההבטחה"; מסדרון המתווך את החדרים שבקצותיו אל ביטולם זה בזה, "אתה שואף כדי לנשוף, אתה פותח כדי

לסגור; חלום רע הפוקד את אדם במהלך נסיעה ברכבת, מותר לו פנקס ריק, "אתה כותב כדי למחוק", וכתם-דיו בכיס החולצה השמאלי שפוער בחזהו חור ירייה שחור, מקעקע בבשרו את מותו של אחיו, "אתה חי כדי למות"; הכתיבה היא השעה שבה מפת העיר שוב אינה מתביישת בזקנתה – "הוא תמה על כך שלמפה צורת קלף, והיא שרופה בשוליה, עתיקה" – והאצבעות המהלכות בה טובעות בשיחתם הגואה של הרחובות, אשר "נפתחים... מתפתלים זה בזה נחשים, נודדים ממקומם ושבים להתחבר חיבורים חדשים". זו השעה שבה הדירות נעצמות אל שְׁנָתָם הנצחית של הבוידעמים, ובני-אדם שוכחים את כתובתם בעצם דרכם הביתה: "הוא מקרב את פניו אל המפה ואינו יכול למצוא, שמות הרחובות זרים לו, גבב של אותיות שאינו יכול לפרשן, שמות אנשים זרים לו... איפה הרחוב שלו, הרי הוא גר... איפה הוא גר, אין הוא זוכר עכשיו".

הכתיבה היא, תמיד, כשלונו של המתווך; לשון, המעכבת עד אין-קץ את הדרך אל הבית: "אתה מבטיח בית, בית אתה מבטיח, אתה מבטיח בית, חזר ומלמל לעצמו, בית מבטיח הפך א-ב-ט-י-ח". דיבור, שאינו מניח את זה, שאינו מרשה לשְׁבוֹת את הַחֶסֶר בַּמְתָּאֲרִיָּה של הדמות, בשאננותו של השם: "בוֹחֵן שׁוֹב את הכתובת והשעה למחר, רחוב טרומפלדור, טרומפלדור, חוזר על השם, טרומ-פל-דור טרומ-פל-דור, צלצול פעמון כנסייה, השם המצלצל מתפרק לו ושב ונרקם פנים עיקשות ומחודדות, צוואר מתוח, גאה, נפתח אל זרוע חזקה וזרוע חסרה, הזרוע החסרה, עולה לו עכשיו, הזרוע החסרה". הכתיבה היא קללה עסיסית, המייחלת כי דרכה של המכונית החולפת ליעדה תימָתַח לְצֶחַח המתנגן בין הברותיה המתפרקות – "מכוניות חוצות את הרחוב בסערה, משפריצות את שולי הכביש, ה-י-י, ה-י-י, יא ב-ן ז-ו-נ-ה, מותח מסומם את קללתו על המכונית החולפת..."; קוסם רע, המעלים בלחשיו הסתומים את גופך שלא על-מנת להשיבו – "אין הוא מריח את הגוף, ממנו והלאה הגוף, ג-ו-ף, פורט את המילה עד ניכור".

הכתיבה היא רחש הישמטותו של תצלום האח, שְׁמֵתֶשְׁלִילוֹ חָטַב אדם את צלמו, אל סֵתֶר הסדינים, אל אוֹכֵךְ העייפות: לאחר השיחה שבה התוודע לנסיבות מותו של דורי, שלא עמד בסבל שגרם לו שירותו הצבאי והתאבד, "אדם חרת בעט על שולחן הפלסטיק, חורץ קווים". ברפיונם של מאמצי ההיבדלות, בהעלם פניו של דורי ועימם גם פניו של אדם, לא נותרות בעולם אלא מילים. באשר הוא מניח את עינו, אדם כותב: "מה הבדיל אותו מאחיו... התמונה שקפאה אצלו בדירה ומעל שולחן האוכל פה הקפאה אתה פנים, תנועה, הוא מדשדש עכשיו על הדשא ואינו זוכר הבדל אחד, אינו זוכר את פניו [של מי? – ע.ו.]... הוא תולה בתנועה הבלתי פוסקת על הדשא, בלה עוברת מאחד לשני ומחבכת גסות, שואלת על הכובע, פרחי הבד הצהובים שבשולי הכובע פתוחים וחצופים, צועקים כמוה, תמיד טונים גבוהים, מחרישים, ותמיד שטויות, ומנגד בתה עודה מחפשת מילים מתאימות בתשחך, ומעבר אחר יושבת בתיה וסורגת שורה נוספת של שתיקה מרתיחה, ובאמצע הדשא סבו שלשונו נכרתה, וסבתא ביאנקה שהיתה תמיד עשייה והמילים היו חסרות ערך וסבתו השנייה, עדנה, שתמיד הייתה שנייה, שלעולם העדיפה את בלה על אמו ואת דורי עליו, ושמרה להם את המילים, ונחום עם בנו הפכו מילה אחת, מנפנפים במנגל את הרוח לא באה, ואריה של בלה שהוא יותר הברות עמומות וגעיות צחוק ואנחות כובד, ופיני, החבר של אבא שמדבר גסויות וחרישית, ואמו שאצלה המילים הן התייפחות מתמשכת, ולעולם לא מזדככת מזה, ואביו שנאם מיום שזוכר אותו...".

לאחר שקפץ מן המצוק ומינה את אדם על פחדיו, דורי "היה מקפיד לחייך בחצי הפה המלא, מבקש להסתיר את השברים". החיוך בחצי הפה המלא הוא הדיבור בחצי הפה המלא: לשון בניינו של ה'אני' מבעד להסתרתם של השברים. אדם למד לחקות את החיוך הזה – "חצי הפה המחייך קורץ אליו, פיו נמתח לאט מעלה, לחקות". הוא מחזיר למחצית הקפואה בפיו של דורי בחצי הפה שלו, שלעיתים תכופות מוחש לו כמשתק. בחצי הפה אפשר

לסגן את זרותה של הכתיבה למחיקה, לערוב להתגברותם של החיים על המוות. אבל רק במלוא הפה, מבעד לשברים, אפשר לומר: אתה כותב כדי למחוק, אתה חי כדי למות. רק עם שכחת שמות רחובות ואנשים, יכולה לשון-המתווכים של אדם להשמיע לו אתה נכנס כדי לצאת, להוביל אותו אל דירתו רק כדי לרשום אותה על-שם אחיו המת, להופכה, לראשונה, לבית של ממש דווקא בשעה שהיא מצוּוה לְדָרְי הַבוּידֵעַם: "הולך אחרי ומתגעגע, הולך ומתגעגע, הולך אחרי אל דירתו, פותח לו את הדלת, ואז נעלם... דירתו מציאה, חדריה גדולים, אור חודר בחלונות בבקרים מינון נכון, חדר האמבטיה חדש ונקי מעורר מקלחות חמות...". השינה שאדם מְקִיץ אליה מקיימת את ביטולם של הקטובים, ולכן היא אינה נְטָרֶדֶת עוד בייצוגו: "אתה ישן כדי לישון". כשל התיווך המוחלט, המקום שבו אפילו העצמי שוב אינו יכול לשמש מושא למפגש-הרה-הבדלות – "ללא מגע, גם לא עצמי, גוף את הגוף, כי זה שייך למקומות המפגש, אנשים פוגשים דירות" – הוא מקומו של המפגש. הרגע שבו הפנים מתרוקנות מכל מבע – "פיש צלצל בדלת, ואחר פתח, ניגש אל חדר השינה, הסיר השמיכה מעליו, וראה אותו כך, פרוש על מיטתו, נטול מבע" – הוא הרגע של המבע.

זהו גם הרגע שמתוכו פורצת לשונו של הספר הזה. העברית שבפי רוב הסופרים הכותבים היום היא חוזה-בעלות. יקיר חופרת בעברית הזאת בורות אל מים נשכחים, פוצעת בוידעמים בכתליה המטוייחים. העברית של יקיר היא מתווך המועל בשיטתיות באמון שהעניקו לו חוקי הבעלות: היא מחוקקת את שיבתם של מושאים אל נחלתם של נושאים, משחררת דימויים מְחֻזְקֵת מְדוּמְיָהֶם, טורפת יחסי-קניין, מוחקת מילות-שעבוד, מערבלת זמנים, מטשטשת תחומים, גונבת גבולות. היא מְפַלְשֶׁת את קולו של בעל-הבית ל"שמות אנשים זרים לו, ערביים וגרמניים". היא משכירה את שפתו לרוחות שזו גירשה, מפתלת במסדרונותיה את מבוכי שיחתן. העברית של יקיר היא מתווך המציע ללקוח הפוטנציאלי שלו – הקורא הישראלי-היהודי – מפת רחובות, שאם אך יציץ בה, ישכח לאן ביקש להגיע; משפט, שבכוחו להאריך לאין-קץ את דרכו אל הבית, שדימה כי הוא שלו. בימים האלה, אנחנו זקוקים ללשון הזאת עד-ייאוש.

אשר שכטר

חזיון וקורבן

הרפה, מן האון,
האף, קוצני, מכתר, מגשש,
כלפי חוץ, והיא שבורת-פסוקים, משחרת, תשלח הרגל, מפנה, בין נימים, את ניביה,
מפת רעב, אהות-אש, כחלת-נמק, חסרת שפה;
ביצד תלפף, ראה, תדמם, תרעד, מדבקת כשרץ,
סביב לגבעוליו של הגב, ביצד תבלס, בצעדיה, מפחד העין,
את האפר הנס – קופא, עודו לח – העולה, חסר-רגע, מן האדמה
הרפה, מן האף, ולו כתר קוצים,
תצרב, בדמך, בין רבות, טפה מכה רגל על לחי,
שלח את הפה, בעודו ממלמל, נושק, מדי צעד, לאפר,
חפן, מקדש, במזמור, "מברך, הנוזל הבוקע, מברך האד, העולה, הנוצר, חסר-מנוחה, מן הקרקע",
שלח את הפה, המהלל במזמוריו הקטועים את השפוע,
מן הזרוע, אל כבשן העין, חפשי מנודו בחלל,
שלח גם את היד, הנהיית לצורה, הרושמת, חסרת-רגע,
הנקמצת, משחרת, מתוך העפר,
נתק, את כפך, מן הארץ,
ובעודך מדבק, עמוס-שרץ, אשלח אליך, מדי זרוע, בין רבים, רב כמיהה שבורה, עקמה, את שירי.
הרפה, מדבק, חרש, מן הגוף, מכתר,
כרך, במזמור, את המישור המעמידך במקום, ממלמל, חסר שחר,
המתן שיעלה, שיתרומם הקול, המצוה, מן הלסת הנפערת מטה:
"חפן, במזו היד, המתעוררת שחרה מתוך החמר;
צר לך רגל, בעודך מתקדם, מן החמר;
התקרב להיננמה, לפי קריאה, ולדמותך צלו נגוה האור, הנצב וקוף, של הקרח,
ואתה, הדבק, מכה בפעירה",
ראה ביצד תדמם, ואתה, בעזבך, אדם-לחי,
הבט בגופך, ביצד יפלו, יחידות, הטפות, מכות-עוית, בנגוד למשקלן
הקורס תחת האפר, הנס, עור, בפחד מן העין,
שניה ידיו של אחר, אישונה בצבע הפחם,
האוחז, אנוס, מדי זרוע, בלהבה.

(16.7.2003)

אשר שכטר

ל.ר.ר, לא.ג, למ.א

את השורות, אני מעניק לך – מועד בין צד לצד, בשלד חשוף,
חונק בצלילים מעגלים את הרצפה – את אלו שבועון פונות פנימה,
שואלות, אחת אחר השנייה, את שמן מן הזריחה,
שעברות אחר, נחות, השנייה מעל האחת – נודדות חסרות כותרת, מבטן למטה, מעל לקרע,
לצלו של התולע המתבקע לשנים בינינו,
המעלה ירק, נע תדיר, מיתר – את אלו שאינן יודעות מחצה,
שאינן יודעות, בעוד הן נעות – צעד אחר צעד, נקישות בחלל – אל תוך הלילה, את טיב המכה
שבועין, קדשה הנעקרת מירכיה עמוסת שעה אל תוך הנכר,
מתנתי אליך: בשרשי המלה המתקשה מתלהטת, נדונה, לשמע צעדיה של החיה,
הרוקשת, פצועה, צורת צל במחיר ירידתו היושבת – נוקשת, חיה-מתה, בדלתות המבע – של הדם,
אני מעניק לך את השורות, שאינן שלי, הפונות פנימה, נובטות אחת אחר השנייה,
את אלו שאינן יודעות היכן לקפץ, שאינן יוצאות – קצובות, חסרות רגל – מתחומן,
אני מעניק לך את השורות, הנותרות, תמיד, בין פתלי הכריעה של הבית,
מתפשטות – כנמק, המוטל מפשט במטרו על הקיר, כפגר המנתח, לבוש טלאים
של מוזן, לשלחן – אל בין קניו המחלטים של הערב, אל בין מתאריי המוארים, הנמלטים, של עולם;
אני חרט עבורך דברים אלה, בסימן מסכם, מטשטש, על רקמה,
עבורך, כאשר יפסק כל ההרג, עוד יותר המזבח לשנינו,
נגזר על צירו, עצמותיו תלויות לחזה, מפיקות רעש, חורקות – והוא מחולל – במעגלים קבועים, נופל,
נחצה בינינו, רוחץ בין הצללים בנוזלי הגוף, מישר את קולו,
דובר, נחלקיו מחקים – שרים, בנפרד – צליל עגל, גלוי מבט:
לא עוד – את השורות, לא עוד – נביאים, לא עוד אלו החיים בצד האחד או האחר,
לא עוד אלו – הנופלים, מאדמה אל אדמה.

(29.9.2003)

אשר שכטר

לאדון רך צרעת, בינות לסכינים

נמצא מארג, הקושר ביינינו יחד
אל היד,
אינו בשום נפול קרנים, הוא חותך בפשר, לובש דמות ללהבה;
מצרע בין זאבים, תבוא אש, צוקה מארבע,
ישנו הדוקר בפשר, אם קורא, שוכן על כתף.
רך צרעת, עיניו, שישנו ועומד אלם,
הנאה מלא הצלע, שעה שנולד;
אינו נושא, בנפול קרן,
הוא לבוש דמות ללהבה, נושא גוף את הטורף, אינה
מכלה,
שישנו וירא, ישנו
ונשא, אלפים אחודה,
אלפי אבלות כח, רך צרעת, חובט,
ישנו, הדוקר בשפה,
אין לו שם, שאין לו, שם.

(13.3.2003)

אשר שכטר

■

ובגיחות התכופות, יכלתי לחוש בהם, ממעל,
נושאי-קול, חסרי-שרש, חיים, חודרים, אינספור, מבעד,
חסרי כוח, מניחים בעיפה את הזרוע, מושיטים גרונם
כחול על פני זרם, טובלים שערים בעפר, שותים לרויה
את העין הזולגת, ריקה, רוטטת, חסרת שם, מכדי הבשר.
בגיחות התכופות, בשברי-תעופה, להוצר, קמוץ אגרוף, אחיזתך נושמת
מתוך רעם, מבלי היכלת לצלע, מדי מלה,
ונושא-כל, אדם זקן, לעולם לקום, במבט, חסר קול, מן הזרוע,
סיד-פנים, לא חתך ולא חבל,
כחל-גרון, בורת שד, רסן-עץ מתפצל, כחל-שרש; לא הבשר,
מאדים מהפך מעל לנהרות שיצק, לא הגרון, הכחל על פני זרם,
הוא שיקם את העין – ובמבט יקמץ שייח – מבעד העפר,
ההולך ומאגריו מקימים, שרש-עולם, רוח מכה תמיד אלמנות, חסר-שם, לשערך.

(25.5.03)

אפוא; { הערות שוליים קריטיות

אני אחזור (א' שוורצנגר, מתוך רוב סרטיו); תשובה לשאלה היפותטית²

¹ אל עורך עיתון "העיר", תל-אביב

מכובדנו,
אמנם, בעידן שבו איש שרירים אוסטרי כבד-מבטא יכול להיות מושל קליפורניה יכולה, לכאורה, הגברת רנה ורבין להיות מבקרת הספרות של עיתונך, או של כל עיתון שהוא, אך, מבדיקה שערכו תחקירני אפוא; עולה כי הגברת ורבין אינה אשת שרירים, אינה אוסטריית כלל ועיקר, ומבטאה שפיר למדיי, עובדות המעמידות את מינויה באור תמוה שבעתיים. בברכה,

מערכת אפוא; מחלקת ביטחון ותחקיר שוטף

{ע"ק}

² לכבוד עורך "הארץ", רחוב שוקן, תל-אביב

בהמשך לשיחתנו שטרם נתקיימה, ולשאלה ההיפותטית שהעלינו, "האם יורגש חסרונו של מי מן המוספים הספרותיים המופיעים דרך קבע ב'הארץ' בימי רביעי ובימי שישי, היה ותקלה לא ברורה במכונות הדפוס תמנע את הדפסתם של המוספים האמורים לאלתר ובבת אחת, באופן בלי הפיך ולתקופת זמן בלתי מוגבלת?", הננו מתכבדים להשיב ולחזור ולהשיב בשלילה. בברכה,

מערכת אפוא; מחלקת שאלות ותשובות

{ע"ק}